

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยเริ่มมีปัญหาดุลการชำระเงินตั้งแต่ปี 1969 เป็นต้นมา¹ ก่อนปี 1969 ไทยมีดุลบริการและดุลบริการเกินดุลเพียงพอที่จะชดเชยกับการขาดดุลการค้าที่เกิดขึ้นได้ ในปี 1969 ดุลบริการเริ่มลดลง บัญชีเดินสะพัดจึงขาดดุลสูงมาก นับตั้งแต่ปี 1972 เป็นต้นมา ทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการช่วยลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดซึ่งสูงขึ้นทุกปี จนทำให้ปัญหาการขาดดุลการชำระเงินรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในปี 1978 และ 1983 ดุลการชำระเงินขาดดุลประมาณ 13,298 และ 18,078² ล้านบาท ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างสินค้าเข้าและสินค้าออก ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในบัญชีเดินสะพัด จะเห็นได้ว่า อัตราการเพิ่มของสินค้าเข้าโดยเฉลี่ยสูงกว่าอัตราการเพิ่มของสินค้าออก และโครงสร้างของสินค้าออกที่สำคัญของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นปฐม ซึ่งมีความไม่แน่นอน ทั้งทางด้านการผลิตและราคาในระดับสูง สินค้าออกดั้งเดิมที่ยังคงมีมูลค่าการส่งออกสูงอยู่ ได้แก่ ข้าวและยางพารา ส่วนสินค้าออกใหม่ได้แก่ มันสำปะหลัง กุ้งสด ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ อัญมณี ไบยาสูบ แผลงวงจรไฟฟ้า และผลไม้กระป๋อง นับตั้งแต่ปี 1978 เป็นต้นมา ได้มีการส่งออกสินค้าประเภทปลาหมึกสด สัตว์น้ำกระป๋อง และรองเท้าเพิ่มขึ้น

ส่วนโครงสร้างสินค้านำเข้า ในช่วงก่อนปี 1972 การเปลี่ยนแปลงการนำเข้ามีผลมาจากการเพิ่มปริมาณการนำเข้า แต่หลังจากปี 1973 ได้เกิดวิกฤติการณ์น้ำมันขึ้น การเพิ่มการนำเข้าเป็นผลมาจากราคาเป็นส่วนใหญ่ สินค้าเข้าประเภทวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบได้เพิ่มความสำคัญขึ้น ได้แก่ โลหะเคมีภัณฑ์ เส้นใยสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ และเชื้อเพลิงสำหรับทำกระดาษ ส่วนสินค้านำเข้าอุปโภคบริโภค และสินค้าเข้าอื่นๆ ในระยะหลังได้ลดความสำคัญลง สำหรับการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิง เมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันขึ้น สัดส่วนของการนำเข้าสูงขึ้น

ดุลบริการของไทยส่วนใหญ่จะเกินดุล เนื่องมาจากการใช้จ่ายของรัฐบาลต่างประเทศในประเทศไทย ผลประโยชน์จากการลงทุนในต่างประเทศ โดยเฉพาะรายได้จากดอกเบี้ยของทุนสำรองที่ทางการลงทุนในต่างประเทศ รายรับจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในระยะหลังรวมทั้งรายได้ส่งกลับของแรงงานที่ไปทำงานในต่างประเทศ

¹ รายงานเศรษฐกิจการเงิน รายเดือน รายปี ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2526

² รายงานเศรษฐกิจการเงิน รายเดือน รายปี ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2526

ด้านดุลเงินทุน ไทยมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนสุทธิเกินดุล ซึ่งเป็นผลมาจากการกู้เงินของทางการ เพื่อใช้ในกิจการรัฐวิสาหกิจและโครงการพัฒนาต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นเงินกู้จากสถาบันระหว่างประเทศ รัฐบาลต่างประเทศและจากตลาดเงินทุนเอกชนในต่างประเทศ ส่วนเงินทุนภาคเอกชน เป็นการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และภาคเอกชนกู้เงินมาใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจ ระยะเวลาหลังเงินทุนที่นำเข้ามาจากสิงคโปร์และฮ่องกงทำให้ช่วยชดเชยการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดได้มาก ดังนั้น หน่วยงานที่ดำเนินการแก้ไขจึงได้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย จนสามารถทำให้กลับสู่ภาวะปกติได้ในเวลาต่อมา

งานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาถึงผลกระทบของมาตรการทางตรงที่มีต่อการแก้ไขปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีที่ทำว่าจะยังคงอยู่ตลอดไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด จนไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น จึงศึกษาถึงอิทธิพลของมาตรการทางตรงเพื่อแก้ปัญหานี้ด้วยเครื่องมือต่างๆ อาทิเช่น นโยบายการเงินอย่างเข้มงวดใช้แก้ไขความไม่สมดุลภายนอกทางการเงิน โดยการเพิ่มอัตราดอกเบี้ย เพื่อทำให้รายได้และสินค้าเข้าลดลง ทั้งยังส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรี การขาดดุลการค้าทำให้เงินตราของประเทศไทยเสื่อมค่าลง การส่งออกจะเพิ่มขึ้น และการนำเข้าลดลง ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าออกและสินค้าเข้าด้วย ส่วนนโยบายการคลังนั้น การใช้จ่ายของภาครัฐก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับการจ้างงาน สำหรับมาตรการควบคุมทางการค้าและการเงินระหว่างประเทศ อาทิเช่น การควบคุมด้านภาษีศุลกากร ใบอนุญาตนำเข้า โควตา อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา การควบคุมเงินทุน จะนำมาพิจารณาเพื่อให้เข้าใจถึงผลกระทบทำให้เกิดการบิดเบือนในการจัดสรรทรัพยากร เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาคารขาดดุลการชำระเงินเรื้อรังต่าง ๆ ของประเทศไทยให้หมดไป

จากสภาพความรุนแรง สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมและประเทศไทยอย่างรุนแรงมาแล้วนั้น อีกทั้งเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยโดยตรงมาก่อน ผู้วิจัยจึงเลือกทำวิจัยเรื่องนี้เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบแท้จริงต่อการก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว รวมทั้งศึกษาถึงความคิดเห็นจากเอกสารวิชาการจากแหล่งต่าง ๆ หลายแห่งอันทรงคุณค่า และมีประโยชน์

ทั้งนี้ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ดำเนินงานทางการเงิน-การคลังของประเทศจะได้นำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา และกำหนดนโยบายให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติต่อไป

ปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัญหาแรก ประเทศไทยกำลังพัฒนามักตั้งเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจไว้สูงเกินไป ทั้งยังพึ่งพิงสินค้าประเภททุนสูง การนำเข้าจึงสูงกว่ารายรับในรูปเงินตราต่างประเทศก่อให้เกิดปัญหาดุลการชำระเงิน³

ปัญหาที่สอง สินค้าออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นปฐมทางการเกษตรและวัตถุดิบ ลักษณะอุปสงค์และอุปทานได้สร้างปัญหาบางประการ ในระยะสั้น ความยืดหยุ่นของอุปทานของสินค้าเกษตรต่ำมาก ปริมาณการผลิตค่อนข้างคงที่ ไม่ว่าระดับราคาจะเป็นเท่าใด ระดับราคาสินค้าขั้นปฐมในตลาดโลกยังขาดเสถียรภาพ

ปัญหาที่สาม ด้านอัตราการแลกเปลี่ยนสินค้า (Term of Trade) ลดลง และเลวลง เนื่องจากราคาสินค้าเข้าเพิ่มขึ้นรวดเร็วกว่าราคาสินค้าออกและแสดงถึงการโอนรายได้จากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว ทำให้ช่องว่างของรายได้ยิ่งห่างกันมากขึ้น ทั้งสวัสดิการ (Welfare) ของประเทศกำลังพัฒนาก็เลวลงด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาการขาดดุลการชำระเงินเรื้อรัง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างสินค้าเข้า และ สินค้าออก อันเป็นส่วนประกอบสำคัญในบัญชีเดินสะพัด
3. เพื่อศึกษาถึงมาตรการแก้ปัญหาการขาดดุลการชำระเงินเรื้อรังของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้นวัตกรรม (Innovation) องค์ความรู้ใหม่ ในการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุลเรื้อรังของประเทศไทย ตลอดจนข้อสรุปเกี่ยวกับนวัตกรรม แนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้
2. ได้แนวทางการพัฒนาด้านการเงินเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจ และช่วยกระจายความเจริญและเป็นธรรม อันประกอบด้วย
 - 2.1 คู่มือสภาพคล่องในระบบให้เพียงพอ
 - 2.2 รักษาเสถียรภาพด้านราคา และอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสม

³ เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยดุลการชำระเงิน สุนีย์ บุษยวิทย์, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.

2.3 ดูแลไม่ให้เกิดวิกฤตทั้งด้านการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ และการกำกับดูแลสถาบันการเงิน

2.4 มีระบบเตือนภัยทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ

2.5 มีการพึ่งพาแหล่งเงินทุนที่สมดุลมากขึ้นระหว่างระบบธนาคาร & ตลาดเงินทุน และระหว่างเงินทุนในประเทศ และการระดมเงินทุนจากต่างประเทศ

2.6 สร้างความร่วมมือทางการเงินกับประเทศในภูมิภาคเพื่อรองรับวิกฤต และจัดตั้งระบบประกันเงินฝาก

ขอบเขตการวิจัย

1. มาตรการทางตรง ที่ใช้เป็นเครื่องมือทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาค นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วย

1.1 ภาษีศุลกากร และการให้เงินอุดหนุนสินค้าออก (Tariff)

1.2 อัตราดอกเบี้ย (Interest rate)

1.3. อัตราแลกเปลี่ยน (Exchange rate)

1.4 นโยบายการเงินแบบเข้มงวด (Tight monetary policy)

1.5 นโยบายการคลังแบบเข้มงวด (Tight fiscal policy)

1.6 การควบคุมปริมาณสินค้านำเข้า (Import quota)

1.7 การควบคุมการไหลออกของเงินทุน (Capital outflow control)

1.8 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (Multiple exchange rates)

1.9 การจำกัดการส่งออกโดยสมัครใจ (Voluntary export restriction: VERs)

2. การสร้างแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomic Models)

3. การวิเคราะห์ปัญหาของการขาดดุลเรื้อรัง ที่มีมาจากอดีต – ปัจจุบัน

สมมุติฐาน (Research Hypothesis)

1. ประเทศที่วิเคราะห์เป็นประเทศเล็ก การเปลี่ยนแปลงการตั้งสินค้าเข้า (Import) จะไม่มีผลกระทบต่อการใช้จ่ายของประเทศอื่น ๆ หรือของโลก, การส่งออก (Export) จึงเป็นตัวอิสระ ไม่ขึ้นกับรายได้ในประเทศ

2. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง อัตราแลกเปลี่ยน (Exchange rate) ที่มีต่อสินค้าและบริการนำเข้าและส่งออกนำมาพิจารณาในลักษณะ Aggregate Demand จะได้เส้นอุปสงค์ และ อุปทานรวมของเงินตราต่างประเทศ

3. ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนปรับตัวเพื่อให้ดุลการชำระเงินสมดุล นั่นคือ ทำให้อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศเท่ากัน จะเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ

4. การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนจะมีผลทำให้ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การลดค่าของเงินจะเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานของสินค้า

5. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของสินค้า จะมีบทบาทในการกำหนดผลกระทบของการลดค่าของเงิน

6. การกำหนดคุณภาพของรายได้และการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจเปิด (Open economy) มีภาคต่างประเทศมาเกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์กับสินค้าเข้าและสินค้าออก

6.1 การเปลี่ยนแปลงของรายได้ภายในประเทศมีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ และรายได้ของประเทศอื่น ๆ

6.2 มีความสัมพันธ์กับตัวทวีคูณ ในระบบเศรษฐกิจเปิด (Open-economy multiplier)

6.3 มีความสัมพันธ์ของดุลการชำระเงิน กับ คุณภาพในตลาดการผลิต (IS) และ คุณภาพในตลาดเงิน (LM)

7. ผลกระทบของการลดค่าของเงินที่มีต่อดุลการชำระเงิน ขึ้นอยู่กับ เงื่อนไข 2 ประการ

7.1 ระบบเศรษฐกิจยังคงมีการว่างงาน (Unemployment)

7.2 ระบบเศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่ (Full employment)

8. ปัญหาด้านเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจของประเทศ ครอบคลุมทั้งเสถียรภาพภายใน หรือ คุณภาพภายใน โดยวัดจาก ระดับราคา และ การจ้างงาน ปัญหาด้านเสถียรภาพภายนอก หรือ คุณภาพภายนอก โดยวัดจากฐานะดุลการชำระเงินสำรองต่างประเทศ และ หนี้ต่างประเทศระบบเศรษฐกิจเปิด ปัญหาด้านเสถียรภาพจึงมีความเชื่อมโยงกับต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ และมีสาเหตุมาจากลักษณะภายในประเทศเอง

9. การใช้นโยบายการเงินอย่างง่าย กระทำได้โดย การลดอัตราดอกเบี้ยในระบบเศรษฐกิจทำให้ ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

การใช้นโยบายการเงินอย่างเข้มงวด คือการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยในระบบเศรษฐกิจ เพื่อทำให้ปริมาณเงินในระบบลดลง

การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยจะมีผลกระทบต่อการลงทุน และ การเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลต่อรายได้, การจ้างงาน และ ดุลการชำระเงิน

10. การใช้นโยบายการคลังอย่างง่าย คือการที่รัฐบาลเพิ่มการใช้จ่าย และ/หรือ ลดภาษี การใช้นโยบายการคลังอย่างเข้มงวด คือ การที่รัฐบาลลดการใช้จ่าย และ/หรือ เพิ่มภาษี การเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายของรัฐบาล จะมีผลต่อการจ้างงาน, รายได้, ดุลการชำระเงิน

11. การใช้นโยบายการเปลี่ยนแปลง อัตราแลกเปลี่ยน โดยการลด หรือเพิ่มค่าของเงิน จะมีผลต่อดุลการชำระเงิน โดยผ่านสินค้าเข้าและสินค้าออก, รายได้ และ การจ้างงานในระบบเศรษฐกิจ

12. ระบบอัตราแลกเปลี่ยน ที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้ทั้ง 2 ระบบ คือ

12.1 อัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (Fixed Exchange Rate)

12.2 อัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรี (Flexible / Floating Exchange Rate)

13. นโยบายการควบคุมโดยตรงต่อสินค้า และการเงิน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อ สินค้าเข้า, สินค้าออก, และการเคลื่อนย้ายเงินตราต่างประเทศ เครื่องมือที่รัฐบาลนำมาใช้ได้แก่ -

13.1 การกำหนดภาษีศุลกากร สินค้าเข้า (Import Tariff)

13.2 การให้เงินอุดหนุนสินค้าออก (Subsidy)

13.3 การกำหนดโควตาสินค้าเข้า (Import quota)

13.4 การควบคุมการไหลออกของเงินทุน (Capital outflow control)

13.5 การใช้อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (Multiple exchange rate)

14. การเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนหลักทรัพย์ ขึ้นอยู่กับ ความแตกต่างของผลตอบแทนของทุน คือผลผลิตส่วนเพิ่ม (Marginal product)

14.1 การเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศ มีผลกระทบต่ออัตราแลกเปลี่ยนภายใต้ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

14.2 การไหลออกของเงินทุน จะทำให้ประเทศขาดดุลมากขึ้น หรือเกินดุลน้อยลง ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงเสรี การไหลออกของเงินทุนโดยตรง จะทำให้เงินของประเทศนั้นมีค่าลดลง มีผลต่อผู้บริโภค และกำไรของบริษัท

15. เมื่อประเทศมีปัญหาคาดดุล หรือ เกินดุลการชำระเงิน จะนำนโยบายอีกประเภทหนึ่งมาใช้ คือ การเปลี่ยนแปลงเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ

นิยามศัพท์

1. มาตรการทางตรง (Direct measures) หมายถึง มาตรการต่าง ๆ ทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

2. ดุลการค้า (Balance of Trade) หมายถึง บัญชีสำคัญสุดในดุลการชำระเงิน ประกอบด้วย รายการสินค้าเข้า – ออก บริการ และเงินโอนหรือเงินบริจาค
3. การขาดดุลเรื้อรัง (Recurrent deficit) หมายถึง ความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินทางเศรษฐศาสตร์จากความแตกต่างของยอดรวมบัญชีเดินสะพัดและบัญชีทุน ซึ่งเป็นรายการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นโดยอิสระ โดยยอดรวมทางด้านเครดิตน้อยกว่าด้านเดบิต (ติดลบ)
4. นโยบายการเงินแบบเข้มงวด (Tight monetary policy) หมายถึง ความเข้มงวดในการใช้นโยบาย โดยปริมาณเงินที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์รวม เพื่อกระตุ้นอุปสงค์รวม โดยการซื้อขายพันธบัตรรัฐบาล หรือผ่านวิธีการอื่น ๆ อาทิ การเพิ่ม -ลด อัตราดอกเบี้ยเพื่อกระตุ้นการลงทุน
5. นโยบายการคลังแบบเข้มงวด (Tight fiscal policy) หมายถึง การทำงานของนโยบายผ่านการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายของรัฐบาล หรือภาษีอากร อันเป็นส่วนประกอบหนึ่งในอุปสงค์มวลรวม มีอิทธิพลโดยตรงต่ออุปสงค์มวลรวม
6. การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ (Fund mobility) หมายถึง ประเทศที่กำลังพัฒนาอาจได้รับความช่วยเหลือจากประเทศพัฒนาแล้ว หรือ ประเทศยากจน ขอกู้ยืมเงินจากประเทศร่ำรวย หรือการเคลื่อนย้ายทุนของบริษัทข้ามชาติจากบริษัทแม่ไปยังบริษัทในเครือ เป็นการโอนเงินทุนจากสกุลในสกุลหนึ่งไปยังประเทศอื่น ๆ โดยผ่านตลาดแลกเปลี่ยน รวมถึงการโอนทรัพยากรที่แท้จริงด้วย
7. ระบบอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange rate system) หมายถึง ตัวเชื่อมโยงระหว่างราคาสินค้าในรูปเงินสกุลของประเทศผู้ผลิต ถ้าราคาสินค้าของแต่ละประเทศกำหนดอยู่ในรูปเงินสกุลในประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนจะเป็นสิ่งช่วยบอกได้ว่าประเทศควรซื้อสินค้าบางชนิดจากต่างประเทศ
8. ภาษีศุลกากร (Tariff) หมายถึง การกำหนดภาษีสินค้าเข้า จะมีผลต่ออัตราการค้า การจัดสรรทรัพยากร ทำให้รายได้ที่แท้จริงเปลี่ยนแปลง ต่อการใช้จ่ายของประชาชน เช่นเดียวกับการลดค่าของเงิน ซึ่งขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์และอุปทานด้วย
9. โควตา (Quota) หมายถึง การจำกัดปริมาณการนำเข้า เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวการใช้จ่าย ผู้บริโภคในประเทศจะมีข้อจำกัดทางด้านปริมาณ
10. อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (Multiple exchange rates) หมายถึง ระบบอัตราแลกเปลี่ยน 2 อัตรา (Two-tier exchange rate) ในกรณีที่ประเทศมีปัญหาการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ อาจใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยน 2 อัตรา โดยกำหนดอัตรา

แลกเปลี่ยนทางการ ซึ่งเงินภายในประเทศมีค่าสูงเกินไป (Overvalued) อาทิเช่น 34 บาท/ดอลลาร์ และอัตราแลกเปลี่ยนตลาด ซึ่งค่าของเงินในประเทศมีค่าต่ำกว่า อาทิเช่น 39 บาท/ดอลลาร์

11. การควบคุมเงินทุน (Fund control) หมายถึง ประเทศอุตสาหกรรมมักแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงิน โดยการควบคุมการไหลออกของเงินทุนเมื่อมีการขาดดุล และควบคุมการไหลเข้าของเงินทุนเมื่อมีการเกินดุล
12. นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้นหาวิธีการใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการแก้ปัญหาดุลการชำระเงิน
13. ดุลยภาพตลาดผลผลิต (Investment – Saving Equilibrium = IS) หมายถึง การหาความสัมพันธ์ของรายได้ (Y) และอัตราดอกเบี้ย (i) โดยใช้เส้น IS แสดงถึงดุลยภาพในตลาดผลผลิตทุกค่าของ Y และ i จากเงื่อนไขดุลยภาพ $I + X = S + M$ (ส่วนกระตุ้น = ส่วนรั่วไหล)
14. ดุลยภาพตลาดเงิน (Liquidity Preference – Money Supply Equilibrium = LM) หมายถึง ดุลยภาพในตลาดเงินจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการถือเงินสด ($M_t + M_s$) เท่ากับปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ (Money Supply : MS) $M_t + M_s = MS$ อันเป็นการหาความสัมพันธ์ของรายได้ (Y) และอัตราดอกเบี้ย (i) โดยจะได้เส้น LM ทุกจุดบนเส้น LM แสดงถึงดุลยภาพในตลาดเงิน นั่นคือ ความต้องการถือเงิน เท่ากับปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ